

Увага!

Якість зображень погіршена з метою захисту від копіювання

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження становлення і розвитку ринку цінних паперів в Україні	5
1.1. Суть та зміст ринку цінних паперів	5
1.2. Класифікація цінних паперів	10
Розділ 2. Особливості розвитку ринку цінних паперів в Україні	19
2.1. Становлення ринку цінних паперів в Україні	19
2.2. Етапи формування інфраструктури фондового ринку України	22
2.3. Сучасний стан та проблеми розвитку ринку цінних паперів в Україні	27
Розділ 3. Нормативно-правове регулювання ринку цінних паперів в Україні	42
3.1. Нормативна база функціонування фондового ринку	42
3.2. Регулювання фондового ринку, ДКРЦПУ і саморегульовані організації (СРО)	48
3.2. Державне регулювання ринку цінних паперів України в посткризовий період	51
Розділ 4. Перспективи розвитку правового регулювання ринку цінних паперів в Україні	54
4.1. Вдосконалення законодавства щодо ринку цінних України	54
4.2. Реформування депозитарної системи як передумова розвитку фондового ринку України	57
Висновки	62
Література	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Функціонування економіки постійно потребує мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. При планових підходах до управління економікою цю функцію виконували на державному рівні Держплан, Міністерство фінансів, на рівні галузей економіки – відповідні міністерства і відомства. З переходом до ринкової економіки зміна природи інструментів розподілу фінансових коштів, набуття ними комерційного характеру обумовило появу різних ринків фінансових ресурсів, які, крім форм підприємництва, виконують регулятивні функції мобілізації і перерозподілу фінансових засобів між різними галузями економіки. В цій системі забезпечення розподілу трошкових коштів між учасниками економічних відносин називають фінансовим ринком.

Фінансові ресурси обертаються на фінансовому ринку в різних формах. Тому, в його складі можна виділити трошковий ринок і ринок капіталів. Останній містить ринки банківських кредитів, інших паперів, фондовий ринок, первинний і вторинний ринки цінних паперів тощо.

Трошковий ринок – це ринок короткострокових фінансових ресурсів, призначених для поповнення обигових коштів (з строком дії до 1 року).

Ринок капіталів – це сфера формування пошуту та пропозицій на середньостроковий та довгостроковий позичковий капітал.

На трошковому ринку задоводяються потреби, головним чином, в оборотному капіталі, а на ринку капіталів – потреби в основному капіталі.

Ринок капіталів, в свою чергу, умовно можна поділити на ринок банківських кредитів і ринок інших паперів. Ринок банківських кредитів охоплює відношення, які виникають з приводу надання кредитними установами позик на умовах повернення, тиатності та строковості.

Ринок цінних паперів (далі РЦП) охоплює як кредитні відносини, так і відносини співвлодіння, які здійснюються через випуск спеціальних документів (інших паперів), що мають власну вартість. Їх можна пролагати, купувати, використовувати як платежні засоби, предмети застави, джерела кредитних ресурсів тощо.

Зміст поняття ринку цінних паперів значно ширше поняття фондового ринку. В той час, коли фондовими цінностями вважаються тільки інвестиційні цінні папери (акції і облігації), ринок цінних паперів охоплює не тільки інвестиційні, а і боргові цінні папери (векселі, різні вимоги, фючерси, форварди тощо). В силу цього дослідження проблем формування і функціонування фондового ринку є актуальним і важливим.

Об'єктом дослідження курсової роботи є теоретичні засади цивільного права.

Предмет дослідження – ринок цінних паперів України, його формування та розвиток.

Метою курсової роботи є дослідження та аналіз ринку цінних паперів України.

Мета роботи зумовлює виконання таких завдань:

- визначити теоретичні засади дослідження становлення і розвитку ринку цінних паперів в Україні;
- дослідити особливості розвитку ринку цінних паперів в Україні;
- здійснити аналіз нормативно-правового регулювання ринку цінних паперів в Україні;
- визначити перспективи розвитку правового регулювання ринку цінних паперів в Україні.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛДЖЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

1.1. Суть та зміст ринку цінних паперів

Розвиток економіки постійно вимагає мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. У будь-якій країні, де економіка функціонує ефективно, цей процес здійснюється на ринку фінансових ресурсів. Однак ринок фінансових ресурсів – це скоріше загальна назва цілої системи ринків, що зосереджують попит і пропозицію на різni за своїм характером шматіжні засоби. Поняття "ринок фінансових ресурсів" об'єднує три головні складові: кредитний ринок, валютний ринок та ринок цінних паперів. В свою чергу кожна з цих складових синтезує в собі певну групу ринкових відносин, що взаємопов'язані в рамках загальної системи. В рамках цієї системи ринок цінних паперів виконує ряд функцій.

Ринок цінних паперів охоплює частину кредитного ринку (зокрема, ринок боргових зобов'язань) і повністю ринок інструментів власності. Іншими словами, цей ринок інтегрує операції щодо випуску та обігу боргових інструментів, інструментів власності, а також інших похідних. До боргових інструментів, передусім, належать облігації, рекселі, сертифікати. До інструментів власності – всі види акцій, я до їх похідних – опциошн, ф'ючерси та інші аналогічні цінні папери. [15, 20-22].

Ринок цінних паперів (РЦП) – це специфічна сфера ринкових відносин, де об'єктом операцій є цінні папери. На ньому здійснюється емісія, купівлі-продажи цінних паперів, формується ціна на них, урівноважується попит і пропозиція. Через РЦП акумулюються грошові ціліромадження кредитно-фінансових інститутів, корпорацій, підприємств, держав, приватних осіб і спрямовуються на виробниче та пізніоробниче вкладення капіталу.

Суб'єкти операцій на ринку цінних паперів – це емітенти цінних паперів, інвестори та посередники при укладанні угод. У ролі емітентів виступають компанії, товариства, підприємства та держава в особі національного уряду і місцевих органів управління. Відповідно і РЦП можна поділити на ринок цінних паперів, що випускаються юридичними особами, та ринок державних цінних паперів.

Покупцями цінних паперів є як індивідуальні, так і юридичні особи. Найкрупнішими юридичними інвесторами є пенсійні та опаді фонди, інвестиційні фонди, страхові компанії, банки, траст-компанії та інші фінансово-кредитні інститути. У цінні папери вкладають також кошти корпорацій, холдинг-компаній, церкви, професійки, університети і т.д.

Посередники, які беруть участь в операціях з цінними паперами, поділяються на брокерів та дилерів. Брокер зводить продажи з покупцем, одержуючи за посередництво комісійні. Дилер купує цінні папери від свого імені та за свій рахунок з метою їх перепродажу. У ролі посередників виступають як окремі особи, так і цілі фірми, інтегруючи у своїй роботі брокерські і дилерські операції, а також комерційні банки. Спеціалізовані посередницькі фірми не мають єдиної загальноприйнятої назви. Найчастіше їх називають інвестиційними дилерами, біржовими, дилерськими фірмами.

Важливу роль на РЦП грає, зокрема, на ринку державних цінних паперів відіграє центральний банк. Він вирішує питання про доцільність випуску нових боргових зобов'язань, визначає умови їх обігу, розробляє заходи щодо забезпечення стабільності курсу державних цінних паперів. Крім того, центральний банк, здійснюючи операції з цінними паперами на відкритому ринку, впливає на розмір резервів комерційних банків і таким чином на стап кредиту та грошового обігу. Банк купує цінні папери, коли потримується курсу на стимулування кредитної лінійності комерційних банків та ринку в цілому, і продає цінні папери, коли має намір обмежити активність банків.

Різноманітні операції з цінними паперами здійснюють комерційні банки. Вони виконують роль інвесторів і купують цінні папери для власного портфеля, беруть участь у первинному розповсюдженні нововипущених цінних паперів серед покупців, виступають посередниками при продажі цінних паперів, виконують операції з цінними паперами за дорученням клієнтів, видавають позички під заставу цінних паперів.

Залежно від стадії обігу цінних паперів розрізняють перший та другий ринок, біржовий та позабіржовий.

Перший ринок – це ринок, на якому розміщаються вперше випущенні (емітовані) цінні папери, де відбувається мобілізація капіталів корпорацій.

товариствами, підприємствами і запозичення коштів ними та державою.

Розміщення цінних паперів на ринку може здійснювати безпосередньо сам емітент (прямий продаж), що відбувається дуже рідко і головним чином тоді, коли емітент не тільки добре відомий, а й має звязки з можливими покупцями. Прямий продаж дозволяє можливість уникнути виграти, пов'язаних з процедурою публічних випусків та оплатою послуг дилерів, а крім того уникнути власності.

Найпоширеніший спосіб розміщення цінних паперів – через посередника, інвестиційних дилерів, що мають великий досвід проведення операцій на ринку. Емітент укладає угоду з інвестиційним дилером на розміщення цінних паперів нового випуску. Відносини між емітентом і дилером можуть будуватися по-різному. Дилер може виступати в ролі покупця цінних паперів з метою подальшого їх перепродажу. Така купівля цінних паперів називається передплатою (андеррайтингом), а сам дилер передплатником (андеррайтером). Іноді дилер бере у емітента опціон, тобто право купити випуск, якщо тільки знайде покупців. Дилер може виступати в ролі агента емітента – брокера. У цьому випадку він бере цінні папери на комісію та намагається по можливості процати їх.

Важливим питанням, що обумовлюється в угоді є питання про ціни, за якими цінні папери продаються дилеру та населенню. Прибуток дилера формується за рахунок різниці на цих цінах. Продаж цінних паперів може здійснюватися після представлення попиту, або ж у визначений строк після збору заявок на купівлю.

Тобто рамки первинного ринку фактично обмежуються найпершим актом купівлі-продажу того чи іншого цінного паперу. На цій стадії емітент передає майнові права на свою власність (чи частину власності) іншим особам, одержуючи натомість трохи кошти для інвестицій.

Як правило, більшість цінних паперів (отже, і майнові права, що в них виражені) згодом переходять від одного власника до іншого – відбувається наступна фаза купівлі-продаж, інші операції, що залежать і, в свою чергу, впливають на кон'юнктуру ринку. Іншими словами, інші папери виходять в обіг. Обіг цінних паперів – це прерогатива вторинного ринку.

Одне з найважливіших завдань первинного ринку полягає у тому, щоб звести до мінімуму ризик інвестора. На це спрямовані державні законодавчі та

нормативні акти, що регулюють діяльність ринку, вимоги щодо опублікування інформації посредниками, підготовки проспекту емісії, реєстрації цінних паперів та відповідних листів у фінансових органах тощо. Головною метою вторинного ринку є забезпечення ліквідності цінних паперів, тобто для створення умов для найширшої торгівлі ними. Це, в свою чергу надає можливості власникам цінних паперів реалізувати їх у найкоротший строк при незначних варіаціях курсів та невисоких витратах на реалізацію.

Вторинний ринок – це ринок, де продаваються і купуються раніше випущені цінні папери, відбувається зміна їх власників.

З точки зору організації вторинний ринок поділяється на позабіржовий та біржовий. На позабіржовому ринку обертаються цінні папери маловідомих, невеликих компаній, які не одержали дозволу до операцій на фондовій біржі. Проте за цьому ринку можна зустріти й цінні папери відомих великих компаній, які з цієї чи іншої причини віддають перевагу позабіржовому ринку. Позабіржовий ринок являє собою мережу брокерських та дилерських фірм, часто є членами бірж і пов'язані між собою та з найбільшими інституційними інвесторами телефоном, телетайпом та телексом. Є й автоматизовані системи позабіржової торгівлі.

Здійснення операцій на позабіржевому ринку коштує менше, ніж на фондовій біржі, проте компанії праґнуть до того, щоб їхніми цінними паперами торгували на біржі. Обіг цінних паперів підвищує престиж компанії у інвесторів, полегшує купівлю-продаж паперів на ринку, тобто підвищує їх ліквідність, поліпшує умови кредитування під заставу цінних паперів [20, 165-170].

Під РЦП у широкому розумінні – вічають такий сегмент фінансового ринку, на якому за певний час створюються необхідні умови та відбуваються процеси мобілізації, ефективний перерозподіл і раціональне розміщення фінансових ресурсів у соціально-економічному просторі держави з врахуванням інтересів та потреб суспільства шляхом виділення емісії цінних паперів різними інститутами-емітентами. У вузькому розумінні, РЦП, як правило, означає взаємодію, що відбувається на ринку між його суб'єктами з приводу випущених цінних паперів.

Головною метою РЦП будь-якої країни повинно стати становлення

цілеспрямованого, висококваліфікованого, ефективного і справедливого цікого ринку, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки.

Для того, щоб РЦП України став ефективним механізмом обігу цінних паперів, сприяв економічному розвитку і забезпечував належні умови для розміщення інвестицій та надійний захист інтересів інвесторів. Його створення та подальше функціонування повинно будуватися на таких принципах:

- соціальна справедливість – забезпечення створення рівних можливостей і спрощення умов доступу інвесторів та позичальників до ринку фінансових ресурсів; недопущення монопольних проявів дискримінації прав та свобод суб'єктів ринку цінних паперів;
- надійність захисту інвесторів – створення необхідних умов для створення та реалізації інтересів суб'єктів фондового ринку та забезпечення їх майнових прав;
- регульованість – створення гнучкої та ефективної системи регулювання фондового ринку;
- контрольованість – створення надійно діючого механізму обліку і контролю, запобігання профілактиці зловживань та злоупотребів на РЦП;
- ефективність – максимальна реалізація всього потенціалу фондового ринку в мобілізації та розміщенні фінансових ресурсів у перспективній ефективності економіки, що сприятиме забезпечення їх прогресу та задоволення життєвих потреб населення;
- правова упорядкованість – створення розвиненої правової інфраструктури, забезпечення діяльності фондового ринку, яка чітко регламентує правила діяльності поведінки і взаємовідносини його суб'єктів;
- прозорість, відкритість – забезпечення надання інвесторам нової і доступної інформації, що стосується умов випуску і обігу на РЦП, прозорості фінансово-господарської діяльності емітентів, усунення проявів дискримінації суб'єктів на фондовому ринку;
- конкурентність – забезпечення необхідної свободи підприємницької діяльності емітентів і ризикових посередників, створення умов для змагання за найбільш вигідні залучення вільних фінансових ресурсів та встановлення немонопольних цін на послуги фінансових посередників за умов контролю дотримання правил добросовісної конкуренції учасниками фондового ринку [17, 14-18].

Таким чином, дотримання усіх вище зазначених принципів функціонування РЦП, дозволить створити діловий та прозорий ринок, на якому будуть не лише функціонувати різні види цінних паперів, а й відбуватися процеси, що сприяятимуть позитивний вплив не тільки на фінансовий ринок, а й на економіку всієї країни.

1.2. Класифікація цінних паперів

Згідно ст. 195 нового ЦК України в Україні в цінному обороті можуть бути такі групи цінних паперів:

1) пайові цінні папери, які засвідчують участь у статутному капіталі, надають їх власникам право на участь в управлінні емітентом і одержання частини прибутку, зокрема у вигляді дивідендів, та частини майна при ліквідації емітента;

2) боргові цінні папери, які засвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання;

3) похідні цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та (або) товарних ресурсів;

4) товаророзпорядчі цінні папери, які надають їхньому пержателю право розпоряджатися майном, вказанним у них документах.

Законом можуть визначатися також інші групи цінних паперів.

Види цінних паперів та порядок їх обігу встановлюються законом.

Цінні папери можуть випускатися в документарній та бездокументарній формі відповідно до закону [37].

Таким чином, основними видами цінних паперів є акції, облігації, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, вскелі, приватизаційні папери.

Перелічені документи є інструментами ринку цінних паперів. В залежності від майнових прав, що відображаються в цінному папері, останні поділяються на такі групи:

- пайові цінні папери, за якими емітент не несе зобов'язання повернути кошти, інвестовані в його діяльність, але які засвідчують участь у статутному фонду, надають їх власникам право на участь в управлінні справами емітента і

одержання частини прибутку у вигляді дивідендів та частини майна при ліквідації емітента (наприклад, акрів);

- боргові цінні папери, за якими емітент чесе зобов'язання повернути у визначений термін кошти, інвестовані в його діяльність, але які не надають права їх власникам на участі в управлінні справами емітента (наприклад, облігацій);

- похідні або допоміжні цінні папери, механізм обігу яких пов'язаний з паперами, борговими цінними паперами, іншими фінансовими інструментами чи правилами щодо використання тих чи інших видів інших паперів (наприклад, купони, талони, варианти) [20, 505].

У залежності від характеру угод, які лежать в основі випуску цінних паперів, а також цілей їх випуску, вони поділяються на фондові (акцій, облігацій) і комерційні папери (комерційні векселі, чеки, складські, заставні посвідчення, інші боргові документи).

Фондові цінні папери, як правило, відрізняються масовим характером єміті. Воні випускаються в певних (значних) обсягах, кожен з цих паперів топожній іншому і представляє певну частку в акціонерному або облігаційному фонді.

Фондові цінні папери в свою чергу поділяються на основні, в яких відображене основне майнове право або вимога (акцій, облігацій), і допоміжні, які є посіями додаткового права або вимоги. До допоміжних віносяться папери, що надають право на періодичне отримання доходу, процента або дивіденду, або право на покупку (продаж) цінних паперів. Допоміжні цінні папери, які відіщені від акцій і облігацій, стають самостійними цінними паперами і можуть також обертатися на ринку. Ще одним видом допоміжних цінних паперів є талон, який надає право на отримання купонів.

З урахуванням відмінностей порядку оформлення передачі цінних паперів с обортні цінні папери, передача прав по яких здійснюється без оформлення відповідних документів, простим врученням, або акт вручення яких доповнюється передаточним написом. До обортних цінних паперів належать казначейські і комерційні векселі, акції та облігації на пред'явницю, чеки, депозитні сертифікати тощо.

У залежності від відмінності у правах власника цінних паперів при здійсненні операцій з ними (а також порядку підтвердження цих прав) вони

класифікуються на: цінні папери на пред'явики, ордерні цінні папери, іменні цінні папери [20, 506].

У залежності від правового статусу емітента фондові цінні папери підрозділяються на дві основні групи: державні і недержавні.

До державних цінних паперів відноситься:

- казначейські векселі, які представляють собою короткострокові зобов'язання центральних органів влади;
- казначейські боши – особливий вид короткострокових і середньострокових казначейських зобов'язань строком від одного до п'яти років з фіксованим процентом;
  - казначейські зобов'язання (середньо- і довгострокові);
  - зобов'язання місцевих органів влади;
  - облігаційні позики різних органів державної влади;
  - безпроцентні (товарні) облігаційні позики.

Недержавні цінні папери не:

- акції;
- боргові зобов'язання підприємств, організацій і банків (облігації, короткострокові зобов'язання, депозитні сертифікати тощо).

Одже, стаття 195 ЦК містить перелік груп цінних паперів, виходячи зі змісту закріплених у них прав. окрім вказаних у ній можна визніти й інші групи цінних паперів, класифікувавши їх наступним чином:

- залежно від способу легітимації правомочного суб'єкта: папери на пред'явики, іменні, ордерні;
- за строком існування: строкові, безстрокові;
- за формою існування: документарні, бездокументарні;
- за національною належністю: вітчизняні, іноземні;
- за типом використання: інвестиційні (капітальні), неінвестиційні;
- за формою власності: державні, недержавні;
- за оборотозлатністю: ришкові або вільно оборотні, вершкові;
- за рівнем ризику: безризикові чи мало-ризикові, ризикові;
- за наявністю доходу: доходні, бенефіційні;
- за формою вкладення коштів: боргові, волонтерські, дольові [37, 130].

Окрім того, різні види цінних паперів згадуються у ст. 3 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок". Відповідно до цього Закону – цінні папери – документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видача), і власника, та передбачають виконання зобов'язань, згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що виникають із цих документів, іншим особам.

Цінні папери за порядком їх розміщення (видач) поділяються на емісійні та неемісійні.

Емісійні цінні папери – цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент).

До емісійних цінних паперів належать:

- акції;
- облігації підприємств;
- облігації місцевих позик;
- державні облігації України;
- іпотечні сертифікати;
- іпотечні облігації;
- сертифікати фондових операцій з нерухомістю (далі – сертифікати ФОН);
- інвестиційні сертифікати;
- казначейські зобов'язання України [4].

Цінні папери, що не належать згідно із цим Законом до емісійних цінних паперів, можуть бути визнані такими Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, якщо це не суперечить спеціальним законам про їх групи та/або види цінних паперів.

Цінні папери за формулою існування поділяються на документарні та бездокументарні.

Цінні папери за формулою випуску можуть бути на представника, імені або ордерні.

Права, посвідчені цінним папером, належать:

- представникові цінного паперу (цінний папір на представника);

- особі, зазначений у цінному папері (іменний цінний папір);
- особі, зазначений у цінному папері, яка може сама здійснити ці права або призначити своїм розпорядженням (наказом) іншу уповноважену особу (ордерний цінний папір) [4].

В Україні у цінному обороті можуть бути такі групи цінних паперів:

1) пайові цінні папери – цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів та сертифікатів ФОН), надають власнику право на участь в управлінні емітентом (крім сертифікатів ФОН) і отримання частини прибутку, зокрема у вигляді дивідендів, та частини майна у разі ліквідації емітента (крім сертифікатів ФОН). До пайових цінних паперів відносяться:

- а) акції;
- б) інвестиційні сертифікати;
- в) сертифікати ФОН;

2) боргові цінні папери – цінні папери, що посвічують відносини позиків і передачання, зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання. До боргових цінних паперів відносяться:

- а) облігації підприємства;
- б) державні облігації України;
- в) облігації місцевих позик;
- г) казначейські зобов'язання України;
- і) ощадні (депозитні) сертифікати;
- д) векселі;

3) іпотечні цінні папери – цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних (м)коштів. До іпотечних цінних паперів відносяться:

- а) іпотечні облігації;
- б) іпотечні сертифікати;
- в) застави

4) приватизаційні цінні папери – цінні папери, які посвідчують право власника на безкоштовне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду;

5) похідні цінні папери – цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, інших паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів;

б) товаророзпорядчі цінні папери – цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах [4].

Цей перелік цінних паперів розширенний Законом України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" від 30.10.1996 р. за рахунок так званих похідних цінних паперів (ст. 1 вказаного закону). До них, зокрема, належать деривативи, форвардний контракт, фьючерсний контракт, опціон.

Не закріплені в Законі України "Про цінні папери та фондовий ринок": коносамент (Кодекс торговельного мореплавства України), інвестиційні сертифікати (Закон України "Про інститут сумісного інвестування..."), чеки ("Інструкція Національного банку України "Про безготікові розрахунки в Україні в національний валюти", бони в іноземній валюти: короткострокові бортові зобов'язання, від емітується казначейством, муніципальними органами та приватними фірмами та використовуються їх утримувачами як покупного чи сплатного заходу (Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"), варанти (складські свідоцтва) (передбачені Законом України "Про заставу") [37, 130].

Цінні папери, обіг яких дозволено на території України, можуть випускатися в документарній і бездокументарній формах (регульється Законом України "Про національну депозитарну систему України та особливості бездокументарного обігу цінних паперів"). При переході до бездокументарних цінних паперів (на сьогоднішній день цим можуть бути фактично тільки акції) фактичні документи замінюються записами, зробленими з використанням процедури автоматичного опрацювання даних. Юридичне значення володіння документом заміщено юридичним значенням реєстрації прав власності на цього.

Слід зазначити, що основаним документом, який визначає види цінних паперів, їх класифікацію, регулює відношення на ринку цінних паперів в Україні, є Закон України "Про цінні папери і фондовий ринок" [4], згідно з яким цінні папери є документами встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майові права, визначають взаємовідносини з власником, їх розміщення. Умовами розміщення цінних паперів передбачається

виконання зобов'язань щодо них, а також можливості передати права, які витикають з цих документів іншим особам. Цінні папери мають широкий спектр класифікаційних ознак, головні з яких наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1. [16]

Класифікаційні ознаки цінних паперів	
Класифікаційна ознака	Групи цінних паперів
За порядком розміщення (видачі)	Емісійні, неемісійні
За формою іспользовання	Документарні, бездокументарні
За формою випуску	На пред'явника, іменні, ордерні
Наявність у привільному обороті	Пайові, бортові, іпотечні, приватизаційні, похідні, товаророзпорядчі

Важливим з позицій розміщення цінних паперів фінансовими посередниками є їх подія на емісійні та неемісійні. До емісійних цінних паперів належать акції, облігації підприємств, облігації місцевих позик, державні облігації України, іпотечні сертифікати, іпотечні облігації, сертифікати фондових операцій, церукомістю, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України. Такі папери посвідчуєть однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання.

У цінних паперах на пред'явника права, посвідчені іншими, належать пред'явниками цінних паперів, в іменних цінних паперах – особи, зазначені у цінному папері, в ордерних – особі, зазначеній у цьому цінному папері, при цьому вона може здійснювати ці права збо призначити своїм розпорядженням чи наказом іншу уповноважену особу.

В Україні у привільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів: пайові, бортові, іпотечні, приватизаційні, похідні, товаророзпорядчі. Однак не всі види цінних паперів мають однакову функціонування фінансових посередників. Можна виокремити найбільш використовувані групи цінних паперів: пайові цінні папери (акції, інвестиційні сертифікати), бортові цінні папери (облігації підприємств, державні облігації України, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, ощадні (депозитні) сертифікати, векселі).

Однак існуюча класифікація цінних паперів в Україні є недостатньою для всеобщого їх аналізу та використання в діяльності фінансових посередників, тому враховуючи розвиток фондового ринку та ляльливість фінансових